

Sygn. akt I UK 333/06

**WYROK
W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ**

Dnia 10 maja 2007 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Jerzy Kuźniar (przewodniczący)

SSN Beata Gudowska (sprawozdawca)

SSN Jerzy Kwaśniewski

w sprawie z powództwa W. K., M. K.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych
o ubezpieczenie społeczne,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń
Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 10 maja 2007 r.,
skargi kasacyjnej ubezpieczonych od wyroku Sądu Apelacyjnego [...] z dnia 21 czerwca 2006 r.,

oddała skargę kasacyjną.

Uzasadnienie

Zakład Ubezpieczeń Społecznych, decyzją z dnia 16 lutego 2004 r. stwierdził, że M. K. podlega obowiązkowym ubezpieczeniom społecznym w okresie od stycznia 1999 r. do października 2003 r. z tytułu prowadzonej pozarolniczej działalności gospodarczej oraz że jego żona W. K. odpowiada majątkiem wspólnym

za nieopłacone składki na ubezpieczenie społeczne męża, tak więc zobowiązał oboje małżonków do zapłaty nieuiszczonych składek ubezpieczeniowych.

W odwołaniu M. i W. K. podnieśli, że w spornym okresie M. K. faktycznie nie prowadził działalności gospodarczej.

Sąd Okręgowy, Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych wyrokiem z dnia 3 października 2005 r. oddalił odwołanie w przedmiocie podlegania ubezpieczeniu społecznemu oraz zmienił zaskarżoną decyzję w części dotyczącej opłacenia składek na ubezpieczenie społeczne, stwierdzając brak obowiązku ich opłacania w okresie od dnia 11 stycznia 2002 r. do dnia 31 października 2003 r. Uznał, że podleganie obowiązkowi ubezpieczenia społecznego wynika z formalnego, a nie faktycznego prowadzenia działalności gospodarczej, a więc obowiązek ten po stronie skarżącego istniał w okresie od dnia 1 lutego 1998 r. do dnia 27 października 2003 r., do wykreślenia wpisu z rejestru. Przyjął jednak, że udokumentowana i usprawiedliwiona przerwa w prowadzeniu działalności gospodarczej, spowodowana po dniu 11 stycznia 2002 r. niezdolnością do pracy po przebytych zawale serca, uzasadnia zwolnienie z obowiązku regulowania składek. Sąd pierwszej instancji uznał za niewiarygodny dowód z zeznań świadków o nieprowadzeniu przez ubezpieczonego działalności gospodarczej w pozostałym okresie jako sprzeczny z wynikami kontroli przeprowadzonej przez organ rentowy. Ich prawdziwość osłabiała także więź pokrewieństwa lub zażyła znajomość oraz uprzednie kontakty zawodowe z ubezpieczonym, wobec czego nie mogły one stanowić podstawy ustaleń w sprawie.

Obie strony wniosły apelacje od powyższego wyroku.

Wnioskodawcy zaskarżyli wyrok w części dotyczącej podlegania ubezpieczeniu społecznemu i odprowadzania składek w okresie od dnia 1 stycznia 1999 r. do dnia 11 stycznia 2002 r., zarzucając sprzeczność istotnych ustaleń sądu z treścią zebranego materiału dowodowego oraz dowolną ocenę zeznań świadków.

Organ rentowy zarzucił naruszenie przepisów art. 6 ust. 1 pkt 5 w związku z art. 36, 37 i 2a ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (Dz.U. Nr 137, poz. 887 ze zm.) przez uchylenie obowiązku opłacania składek w trakcie podlegania ubezpieczeniom społecznym z tytułu prowadzenia działalności gospodarczej.

Wyrokiem z dnia 21 czerwca 2006 r. Sąd Apelacyjny, Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych zmienił zaskarżony wyrok oraz poprzedzającą go decyzję z dnia 16 lutego 2004 r. i ustalił, że M. K. w okresie od dnia 11 stycznia 2002 r. do dnia 31 października 2003 r. nie podlegał ubezpieczeniu społecznemu z tytułu prowadzenia pozarolniczej działalności gospodarczej, a w pozostałej części odwołanie i obie apelacje sąd oddalił. Przyjął, że wpis do ewidencji działalności gospodarczej legalizuje jej wykonywanie i wyznacza czasowe granice bycia przedsiębiorcą, co przekłada się także na obowiązek ubezpieczenia społecznego. Możliwe jest jednak – w sytuacjach wyjątkowych, np. choroby, długotrwałej nieobecności w kraju czy też zdarzeń losowych – zaprzestanie rzeczywistego wykonywania działalności gospodarczej, mimo niewykreślenia jej z ewidencji działalności gospodarczej, a takie okoliczności zaistniały w okresie od dnia 11 stycznia 2002 r. do dnia 31 października 2003 r., kiedy ze względu na stan zdrowia wnioskodawca rzeczywiście nie mógł wykonywać działalności gospodarczej. Co do wcześniejszego okresu do prowadzenia przez niego działalności gospodarczej nie było przeciwwskazań medycznych, jak też nie wykazał on faktu, na który się powoływał, gdyż zeznania świadków okazały się niewiarygodne.

Skarga kasacyjna wnioskodawców obejmująca wyrok Sądu drugiej instancji w części oddalającej odwołanie i ich apelację została oparta na podstawie naruszenia przepisów prawa materialnego – art. 13 pkt 4 w zw. z art. 6 ust. 1 pkt 5 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych przez ich błędną wykładnię w związku z art. 2 oraz art. 5 ustawy z dnia 19 listopada 1999 r. – Prawo działalności gospodarczej (Dz. U. nr 101, poz. 887 ze zm.) oraz art. 2 i 6 ustawy z dnia 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej (Dz. U. nr 173, poz. 1807 ze zm.) przez przyjęcie, że wnioskodawca wykonywał działalność gospodarczą ze względu na brak wykreślenia wpisu z ewidencji gospodarczej, pomimo że wpis do ewidencji działalności gospodarczej ma jedynie charakter deklaracyjny. Skarżący zarzucili ponadto naruszenie przepisów postępowania, które miało wpływ na treść orzeczenia, a mianowicie art. 227, art. 233 § 1 w zw. z art. 378 w zw. 391 k.p.c. polegające na braku wszechstronnej oceny i rozważenia materiału dowodowego wynikającej z pominięcia dowodów z zeznań świadków, a także pominięcia opinii biegłego, z której wynika, że schorzenia stwierdzone u

wnioskodawcy czyniły go niezdolnym do podjęcia świadomej decyzji w przedmiocie podpisania deklaracji rozliczeniowych w czasie kontroli przeprowadzanej przez ZUS.

Skarżący wnieśli o zmianę zaskarżonego wyroku przez ustalenie, że M. K. w okresie od dnia 1 stycznia 1999 r. do dnia 10 stycznia 2002 r. nie podlegał ubezpieczeniu społecznemu z tytułu prowadzenia działalności gospodarczej, ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi drugiej instancji wraz z orzeczeniem o kosztach postępowania.

W uzasadnieniu skargi kasacyjnej skarżący wskazał, że Sąd Najwyższy wypowiadał się wielokrotnie w sprawie charakteru prawnego wpisu do ewidencji działalności gospodarczej, stwierdzając, że ma on wyłącznie charakter deklaratoryjny (np. wyrok SN z dnia 24 maja 2000 r., II UKN 568/99, OSNP z 2001 r. nr 22, poz. 678). Tak więc prawidłowa wykładnia art. 13 pkt 4 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych powinna oznaczać faktyczne i rzeczywiste podejmowanie działań w celu zarobkowym, gdyby bowiem zamiarem ustawodawcy było wprowadzenie obowiązku ubezpieczenia od dokonania wpisu do ewidencji działalności gospodarczej, to wyraziłby to bezpośrednio w ustawie. Sąd Apelacyjny zajął natomiast stanowisko przeciwne, oparte na założeniu, że sam fakt pozostawania w ewidencji działalności gospodarczej jest wystarczającym dla stwierdzenia istnienia obowiązku ubezpieczenia, a nie ma znaczenia fakt rzeczywistego niewykonywania działań związanych z prowadzeniem działalności gospodarczej.

Sąd Najwyższy zważył co następuje:

Z mocy art. 6 ust. 1 pkt 5 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, osoby prowadzące pozarolniczą działalność podlegają ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym obowiązkowo, a zgodnie z art. 13 pkt 4 tej ustawy, obowiązek ubezpieczeń istnieje od dnia rozpoczęcia wykonywania pozarolniczej działalności do dnia zakończenia jej wykonywania. Charakter tego ubezpieczenia uzależnia jego powstanie i ustanie z mocy prawa, niezależnie od woli jego podmiotów, jak też brak dowolności w opłacaniu składek na ubezpieczenie (por. np.

uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 6 grudnia 1990 r., III UZP 21/90, OSP 1991 nr 7-8, poz. 172).

Okresy podlegania ubezpieczeniu społecznemu wyznaczone zostały przez formalne, a nie faktyczne określenie prowadzenia działalności pozarolniczej, stanowiącej tytuł ubezpieczenia, toteż zarówno przepisy ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, jak i ustawy z 14 listopada 1999 r. - Prawo o działalności gospodarczej nie przewidują możliwości „zawieszenia działalności”, lecz jedynie „zaprzestanie” jej wykonywania (por. wyrok Sąd Najwyższy z dnia 30 listopada 2005 r., I UK 95/05, OSNP 2006 nr 19-20, poz. 311). Przerwy w wykonywaniu działalności również – co do zasady – nie powodują wyłączenia z ubezpieczenia społecznego ani nie uchylają obowiązku zapłaty składek, jednakże podleganie ubezpieczeniu społecznemu z tytułu prowadzenia działalności pozarolniczej uzależnione od zaistnienia określonego zdarzenia – prowadzenia tej działalności, może polegać na okresowym zaprzestaniu działalności spowodowanej przerwą w jej wykonywaniu (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 10 grudnia 1997 r., II UKN 392/97, OSNAPUS 1998 nr 19, poz. 584, z dnia 15 kwietnia 1998 r., II UKN 583/98, OSNAPUS 1999 nr 7, poz. 247, z dnia 31 marca 2000 r., II UKN 457/99, OSNAPUS 2001 nr 18, poz. 564, z dnia 3 sierpnia 2000 r. II UKN 659/99, niepublikowany, z dnia 21 czerwca 2001 r., II UKN 428/00, OSNP 2003 nr 6, poz. 158 oraz z dnia 16 maja 2006 r., I UK 289/05, niepublikowany). Tym samym za trafny uznać należy pogląd skarżących, że przymus ubezpieczenia obowiązuje w czasie prowadzenia działalności.

Stosownie jednak do art. 88d ustawy – Prawo o działalności gospodarczej (w brzmieniu obowiązującym przed 1 stycznia 2004 r.), na przedsiębiorcy ciąży obowiązek zgłaszania organowi ewidencyjnemu zmian stanu faktycznego i prawnego odnoszącego się do niego samego i wykonywanej przez niego działalności powstałych po dniu dokonania wpisu do ewidencji, co oznacza, że okresowe zaprzestanie prowadzenia działalności z takich przyczyn, jak np. choroba, czy wyjazd, powinno być do ewidencji zgłoszone i wpisane. Zaprzestanie prowadzenia działalności gospodarczej skutkuje zaś wykreśleniem wpisu do ewidencji (art. 88e ust. 1 pkt 1 ustawy). Prowadzi to do wniosku, że wykreślenie wpisu pozarolniczej działalności gospodarczej z ewidencji lub odnotowanie w tej

ewidencji przerwy w jej prowadzeniu powoduje – na stałe lub okresowo – ustanie obowiązku ubezpieczenia społecznego (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 11 stycznia 2005 r., I UK 105/04, OSNP 2005 nr 13, poz. 198). Niewykreślenie działalności gospodarczej z ewidencji stwarza domniemanie, że działalność jest prowadzona, a to powoduje obowiązek zapłaty składek na obowiązkowe ubezpieczenia społeczne.

Bezsporne jest, że M. K. nie dążył do wyrejestrowania działalności z ewidencji prowadzonej przez organy gminy, jednakże domniemany fakt jej wykonywania mógł w postępowaniu sądowym obalić wszelkimi dowodami i taką próbę podjął, oferując dowód z zeznań świadków i własnych oświadczeń co do faktu i przyczyn zaprzestania świadczenia usług objętych wpisem, jednakże dowodom tym Sądy obydwu instancji odmówiły wiary. Oparcie skargi kasacyjnej na podstawie zarzutu dotyczącego tej oceny, w świetle art. 398³ § 3 k.p.c., było niedopuszczalne, zatem Sąd Najwyższy dla oceny trafności zarzutu naruszenia prawa materialnego uznał za decydujący stan faktyczny będący podstawą zaskarżonego orzeczenia. Miał także przy tym na względzie całkowitą bezzasadność zarzutów naruszenia art. 227 k.p.c. oraz art. 378 w związku z art. 391 k.p.c.

Z tych względów oraz zważywszy, że zarzut naruszenia art. 2 i 5 ustawy - Prawo o działalności gospodarczej „przez przyjęcie, że skarżący wykonywał działalność” skierowany był przeciw ustaleniom faktycznym, Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji (art. 398¹⁴ k.p.c.).